

POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE (Andrzej Torój, Piotr Dybka)

Makroekonometryczny pomiar szarej strefy: teoria, precyzja, porównania międzynarodowe

Zagadnienia związane z uchylaniem się od płacenia podatków od dawna przyciągają uwagę ekonomistów, decydentów i opinii publicznej. Celowe zaniżanie wartości osiągniętych dochodów przez podmioty gospodarcze, określane mianem szarej strefy, pogarsza stan finansów publicznych.

Chociaż szara strefa powinna być uwzględniona w szacunkach PKB, to jednak wiele urzędów statystycznych nie podaje danych na jej temat lub udostępnia je wyłącznie na zagregowanym poziomie, często ze znaczącym opóźnieniem i według nieporównywalnych metodyk. Utrudnia to zarówno wnioskowanie, jak i prowadzenie polityki gospodarczej. Dlatego ekonomiści od lat próbują opracować metody pozwalające na szacowanie szarej strefy, co jednak stanowi ogromne wyzwanie ze względu na naturę tego zjawiska, polegającą zarówno na nieobserwowalności, jak i istnieniu podstaw do zachowań strategicznych uczestników badaniach ankietowych. Biorąc dodatkowo pod uwagę znaczący koszt tych ostatnich, dla celów bieżącego monitoringu rozmiarów szarej strefy oraz porównań międzynarodowych najbardziej odpowiednie wydaje się podejście makroekonometryczne, bazujące na poszukiwaniu prawidłowości w ogólnodostępnych, regularnie publikowanych danych ekonomiczno-społecznych.

Najpopularniejsze metody z tego nurtu, takie jak np. modele typu MIMIC, pozwalają jednak wyłącznie na oszacowanie trendów, a nie poziomu. W naszej dotychczasowej pracy badawczej koncentrowaliśmy się identyfikacji poziomu szarej strefy, opracowując hybrydowy model MIMIC-CDA, co pozwoliło rozwiązać problem poprzez połączenie dwóch wiodących w literaturze metod. Ponadto określiliśmy wpływ doboru zmiennych do modelu CDA na otrzymane szacunki szarej strefy dla 64 krajów, co pozwoliło nam na określenie optymalnego zbioru determinant szarej strefy i ocenę niepewności specyfikacji.

Wyznaczenie oszacowań punktowych na podstawie dwóch wybranych, stosunkowo ateoretycznych specyfikacji nie wystarcza jednak do pełnego zrozumienia szarej strefy i istotnego wsparcia polityki gospodarczej koncentrującej się na jej zwalczaniu. Dlatego celem nowego badania jest uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania, skoncentrowane na zagadnieniach metodyki pomiaru szarej strefy:

1. **Jaki jest wpływ poszczególnych typów determinant (np. czynniki instytucjonalne, technologiczne, stopień skomplikowania systemu podatkowego) szarej strefy na jej poziom w analizowanych krajach?** Dzięki odpowiedzi na to pytanie jesteśmy w stanie określić, na jakich aspektach powinni koncentrować się decydenci zajmujący się zwalczaniem szarej strefy.
2. **Czy można zwiększyć rolę teorii ekonomii w modelach szarej strefy dla zwiększenia wiarygodności pomiarów?** Naszym celem jest weryfikacja stosowanych w literaturze podejść z wykorzystaniem modeli równowagi ogólnej, tych deterministycznych (DGE) jak i stochastycznych (DSGE), w celu stwierdzenia wrażliwości na stosowane schematy identyfikacji, wartości parametrów i inne założenia. W dalszej kolejności planujemy zaproponowanie nowego zestawu założeń (np. co do tego, jak specyfikować model, które parametry kalibrować i z jakich zmiennych obserwowalnych korzystać) do modeli pomiarowych typu DSGE o wyższym poziomie odporności.
3. **Jaka jest precyzja prezentowanego szacunku szarej strefy?** Analizując wyniki badań dla tych samych krajów i okresów (a także czasem w wykonaniu tych samych autorów) na przestrzeni lat można zaobserwować bardzo duże rozbieżności w pomiarach szarej strefy, co podkreśla znaczenie problemu oceny jakości opracowanych szacunków i potrzebę raportowania adekwatnego błędu pomiaru. Dlatego proponujemy wykorzystanie podejścia Bayesowskiego jako naturalnej metodyki do (i) łączenia wiedzy płynącej z teorii z obserwacjami empirycznymi oraz (ii) pomiaru niepewności szacunku płynącej z różnych źródeł, w tym przypadku niepewności specyfikacji modeli ze statystyczną niepewnością szacunku ich parametrów.

Spodziewamy się, że realizacja badania pozwoli na lepsze niż dotychczas zrozumienie mechanizmów działania szarej strefy oraz usprawnienie polityki jej zwalczania, a w konsekwencji poprawę sytuacji finansów publicznych.